

Bağdat, petrol yasasını çıkarılmasını güvenlik anlaşmasına bağladı

Küresel enerji rekabetinde Irak düğümü

Bahadır Selim DİLEK

A NKARA - Küresel gelişmelere yön verenler, 2008 yılı başından bu yana, petrol fiyatları ve gıda krizi gibi iki önemli konuyu gündemlerine almış durumdalar.

İngiltere, Kanada, Fransa, Almanya, Japonya, İtalya, Rusya ve ABD'nin oluşturduğu gelişmiş 8 ülke (G-8) Japonya'nın başkenti Tokyo'da, Türkiye, Bangladeş, Endonezya, İran, Malezya, Mısır, Nijerya ve Pakistan'ın oluşturduğu gelişmekte olan 8 ülkenin (D-8) de Malezya'nın başkenti Kuala Lumpur'da temmuz ayı başında yaptığı toplantıların en önemli dosyalarını bu iki önemli konu oluşturdu. Konu kritik olunca Japonya'daki zirveye aralarında Çin, Hindistan, Brezilya, Avustralya'nın da bulunduğu 15 ülke daha katıldı.

Özellikle küresel sermayenin siyasal temsilcileri Tokyo’da artan gıda ve petrol fiyatlarını, kitle imha silahlarını, Afrika’daki açlık ve yoksulluğu, İran’ın nükleer faaliyetlerini ve uluslararası terörizmi görüştü. Küresel ısınma ve iklim değişikliği de ele alınan dosyalar arasındaydı.

Ancak birbirini ile yakından ilişkili bu konu başlıklarından en önemlisi petrol fiyatları oldu. Hızla artan ve bir daha iki yıl önceki düzeyine inmeyeceğine artık kesin gözüyle bakılan petrol fiyatları,

hem gelişmekte olan hem gelişmiş ülkeleri yakından ilgilendiriyor. Bir tarafta petrol fiyatlarının hızla yükselmesiyle giderek zenginleşen; diğer tarafta dışa bağımlılık nedeniyle her ay milyarlarca doları petrol ithalatına ayıran ülkeler aynı masa etrafında buluştular.

Kuala Lumpur'daki zirve için belirlenen ana tema **“Küresel Sorunlara Yenilikçi İşbirliği Yaklaşımı”** olarak belirlense de D-8'in birincil gündem maddesi G-8 kadar küresel ölçekli değildi. Daha çok, üye ülkeler arasında ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi üzerinde duruldu. Ancak, üye ülkelerin önemli bir bölümünün zengin doğal kaynaklara sahip Müslüman çoğunluğu olan ülkeler olması, gündemi ister istemez hızla artan petrol fiyatlarına kilitledi.

Irak görmezden geliniyor

Ancak nedendir bilinmez küresel enerji rekabetindeki çok bilinmeyenli denklemde önemli bir yer tutan Irak konusu söz konusu iki toplantıda da büyük ölçüde görmezden gelindi. Oysa, dünyanın en önemli petrol rezervlerini elinde tutan Irak, piyasaya arz kapasitesi ile söz konusu krizi - en azından makûl bir süre - dengeleyecek konumda bulunuyordu. Bunun için de halen Irak parlamentosundan onay bekleyen petrol yasasının çıkması, büyük petrol şirketlerinin uzun dönemli olarak Irak

Hem G-8, hem D-8'deki konu başlıklarından en önemlisi petrol fiyatları oldu. Hızla artan ve bir daha iki yıl önceki düzeyine inmeyeceğine artık kesin gözüyle bakılan petrol fiyatları, hem gelişmekte olan hem gelişmiş ülkeleri yakından ilgilendiriyor. Bir tarafta petrol fiyatlarının hızla yükselmesiyle giderek zenginleşen; diğer tarafta dışa bağımlılık nedeniyle her ay milyarlarca doları petrol ithalatına ayıran ülkeler aynı masa etrafında buluştular.

pazarına girmesi, petrol arzının artması, petrol arz güvenliğinin de uzun dönemli olarak garanti altına alındığının küresel oyunculara gösterilmesi gerekiyordu.

Aslında muğlak ifadelerle dolu, Arapça ve İngilizce olarak hazırlanan yasa taslağı, Irak petrol sanayisini uluslararası şirketlere tamamen açık ticari bir endüstri sahası haline getiriyordu. Bu yasanın onaylanması durumunda Irak Milli Petrol Şirketi (SOMO) ülkedeki bilinen 80 petrol sahasından sadece 17'sinin denetimine sahip olacaktı. Diğer petrol sahaları ve keşfedilecek yeni sahalar yabancı şirketlere açılacaktı.

Her ne kadar dünyanın önde gelen petrol ihracatçılarından olan Suudi Arabistan'ın Kralı **Abdullah bin Abdülaziz** petrol arzının artırılması ile fiyatlarındaki yükselmenin önüne geçilmesinin söz konusu olmadığını söylese de, Irak petrolünün uzun dönemli olarak küresel sisteme eklenmesinin önemli rahatlık yaratacağı biliniyor. Bu durumun petrol fiyatlarında önemli bir düşüşü beraberinde getirmese de, fiyatların 300 dolara kadar çıkacağı spekülasyonlarının önüne geçeceği değerlendirilmeleri ağırlık kazanmış durumda.

Büyük şirketlerin hedefi...

Bu noktada kısa bir ayrıçla, küresel petrol sisteminin mülkiyeti konusunu biraz ayrıntılandırmak gerekiyor.

Petrol endüstrisini takip eden Oil Change International isimli kuruluşun analizcilerinden, **Bantonia Juhasz**’ın yaptığı değerlendirmeye göre bugün dünya petrollerinin dörtte üçünden fazlası hükümetlerin mülkiyetinde ve denetiminde. Ancak bu yapı hep böyle değildi. 35 yıl önce dünya petrolleri büyük ölçüde ABD ve Avrupa merkezli yedi şirketin denetimindeydi. Birleşmelerin ardından sayıları bugün dörde inen bu şirketler, ExxonMobil, Chevron, Shell ve BP olarak sıralanıyordu. Bunlar aynı zamanda dünyanın en büyük ve en güçlü mali imparatorlukları arasında bulunuyordu. Ancak sosyalist ve kapitalist blok

arasındaki çekişmenin yarattığı siyasal ortam bu şirketlerin petrol üzerindeki denetimlerini hükümetlere kaptırmalarına neden oldu. Şimdiki çaba da aslında bu denetimlerin geri alınması arayışını yansıtıyor.

Dünyanın ikinci en büyük rezervlerine sahip olduğu düşünülen Irak'taki petrol bu şirketlerin hedefi olageldi. Söz konusu şirketler, 2003 yılındaki ABD işgalinin ardından bu hedeflerine çok yaklaşmış olsalar da, Irak'taki siyasal gelişmeler ve bu gelişmelere bağlı olarak kurulan yeni dengeler nedeniyle **“vuslat vaki olamadı.”**

Diğer yandan Kuveyt ve Suudi Arabistan gibi ABD'nin iki yakın müttefikinin ulusal petrol sistemini sürdürüyor ve petrol sektörlerini yabancılara karşı korumaları da dikkat çekici.

ABD işgali her ne kadar hukukun üstünlüğü, demokrasi, insan hakları gibi evrensel kavramlar altına saklanmaya çalışılsa da, Atlantik'in ötesinden tankıyla, topuyla tüfeği ile gelen bu süpergücün asıl amacının Irak'ı petrolünü küresel sermayenin denetimine almak olduğu biliniyordu. Washington yönetimi Irak'ı işgal ettikten sonra hem petrol yasanın hazırlanmasına destek verdi! Hem de yasanın onaylanması için Irak hükümeti üzerinde baskı kurdu. Bu noktada baskının bizzat ABD Başkanı **George Bush**, Başkan Yardımcısı **Dick Cheney** ve Dışişleri Bakanı **Condoleezza Rice**'dan gelmekte olduğu notunu da düşmek gerekiyor.

Ancak baskılar sonuç vermedi. Çünkü, Irak'taki petrol denkleminin son dönemde Washington yönetiminin bugüne kadar dikkat etmediği iki unsur girmişti.

Bunlardan bir tanesi, ülke içindeki Şii ağırlığıydı. **Nuri El Maliki** her ne kadar Arap Şiiliğini öne çıkararak Başbakanlık koltuğunda oturuyor olsa da Tahran yönetimi ile yakın ilişkileri vardı. Şiiler ulusçu yanlarını da öne çıkarıp, Irak'ı ekonomik açıdan sömürge konumuna getirecek böyle bir

